

Jocháné Edelényi Emőke
jochaedelenyi@gmail.hu

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

„Már a régi görögök is”

A földtan iránti szakmai érdeklődésemet családi hagyományok is megalapozták. Apai dédapám a dorogi szénmedencét feltáró első, Németországból áttelepült fűrómester volt, anyai nagyapám ugyancsak Dorogon bányamérnök. Szüleim bár nem voltak szakmabeliek, egész életükben bánya-, és fűróvállalatoknál, valamint az országos földtani intézményeknél dolgoztak pénzügyi szakemberként.

„A tékozló fiú”

Mindezek ellenére az érettségit követően régésznek készültem, s csak a sikeres felvételig tartó „kárbaméno” időt szándékoztam a Földtani Intézetben eltölteni. Kutatási segéderőként dolgoztam a Dorogi csoportnál, ahol fokozatosan felfedeztem a régészeti és a földtani kutatás közös lényegét. Utóbbi egyre inkább érdekelt, s 1967-ben a geológia mellett döntöttem.

Ingadozás az alap- és az alkalmazott kutatás között

Egyetemi éveim alatt kezdetben a nyári időszakokban, negyedévtől pedig félállásban dolgoztam a Magyar Állami Földtani Intézetben.

Bauxitkutatási témájú szakdolgozatomat Sümegen készítettem 1972-ben, s a diplomázást követően a Szaktitkarságon, későbbi nevén „Elvi-módszertani prognózis Osztályon” dolgoztam. Első perctől „mélyvízbe”, a tatai rög geológiájának monografikus feldolgozásába kerültem, amelyben térképezési, fúrásfeldolgozási feladatokat és a Tatai Mészki vékonycsiszolatos szöveti vizsgálatát végeztem. Utóbbi munkához kapcsolódva foglalkoztam a mészkövek szedimentológiájával, melynek során megismerkedtem a nálunk addig nem ismert aktuálgeológiai kutatások eredményeivel.

Résztevője lettem a rétegtani kérdésekkel foglalkozó team-nek, majd társszerzője a témáról megjelent „irányelvek”-nek.

Önálló munkám több évig Sümeg környékéhez kapcsolódott, részt vettem a sümegi 1:20 000-es térképlap felvételében és közreadásában, magyarázója megírásában, valamint a területről készült monográfia elkészítésében.

A későbbiekben szakmai tevékenységem megoszlott a litosztratigráfiai kutatások, az áttekintő – 1:100 000-es méretarányú – mélyföldtani középhegységi térképsorozat szerkesztése és a vizsgált felső-kréta bázisképződményekhez kötődő kőszén és bauxitprognosztikai munkák között. A szenon képződmények ősföldrajzi képének kirajzolódása eredményeként elkészült az Ajkai Kőszén Formáció kőszénprognózisa, melynek eredményeként feltárássra került a magyarpolányi és a gyepükajáni kőszénelőfordulás.

Részletesen vizsgáltam a felső-kréta ciklushoz szorosan kapcsolódó halimbai bauxitletepet, s felhalmozódási törvényszerűségeinek tisztázására számítógéppel elemeztem fő kémiai elemeinek térbeli elrendeződését. A munkák során egyértelművé vált, hogy a korábbi elgondolásoktól eltérően a bauxit a szenon ciklus egyik bázisképződménye.

Bauxitprognosztikai munkáim alapját jelentette a „Dunántúli-középhegység bauxitföldtani térképe” főcímmel – természetesen társszerzőkkel - készített 1.100 000-es és 1: 200 000-es lapokból álló sorozata.

1981-től - „gyes”-ről történő visszatérésem után - uralkodóan bauxit előkutatási projekteket vezettem, a Keszthelyi-hegység ÉNy-i előterében, Tapolcafő környékén, a Tapolcai medencében, valamint a Villányi hegységben.

A kutatások eredményei igazolták a szenon bázisképződményekről időközben elkészült ösföldrajzi térképsorozat által kirajzolódó képet. A sorozat megszerkesztése során felhasználtam az Intézetben ekkor induló térinformatikai tevékenység által nyújtott lehetőségeket.

A nyersanyagkutatási munkák során a MÁFI által mélyített mélyfúrásokon kívül a kutatóvállalatok fúrásainak mezozóos rétegeit is leírtam, így több tízezer folyóméter kőzetanyagát láttam és dolgoztam fel.

1979-ben megkezdődtek a sümegi Geológiai Oktatási és Kutatási bázison a ELTE, a MNE geológus, geofizikus, bányamérnök hallgatói számára a több mint egy évtizedig tartó közös nyári terepgyakorlatok, melyek egyik tervezője és vezetője voltam.

„Azért a víz az úr”

A bauxitkutatási munka során kerültem kapcsolatban a térség karsztvízföldtani kérdéseivel, s ennek eredményeképpen a hidrogeológia felé fordult érdeklődésem. Tóth György vízföldtani osztályvezető megítélése szerint az osztályon szükség volt a Dunántúli-középhegységet jól ismerő kutatóra, így 1989-ben kértem áthelyezésemet a vízföldtani osztályra, mely később a környezetföldtannal közös, majd önálló főosztállyá alakult.

Kezdetben főmunkatársként, majd projekt-, a későbbiekben pedig osztály, majd 2002-től főosztályvezetőként dolgoztam, döntően karszthidrogeológiai témákon, elsősorban a Dunántúli-középhegység térségében.

Az ország nagyjelentőségű ivó- és termásvíz-tároló képződménycsoportja, a Dunántúli-középhegység karsztösszlete az 1980-as évek végére közismerten kritikus helyzetbe került a nagyarányú bányászati vízkiemelések következtében. Az akkor meginduló politikai, gazdasági rendszerváltás következtében a nyersanyagok értéke rohamosan csökkenni kezdett, s előtérbe kerültek a környezeti kérdések. A folyamat eredményeként a vízkiemelés fokozatosan csökkent, illetve abbamaradt. A meginduló regenerálódás térben és időben egyedülálló alkalmat kínált a földtani felépítés karsztvízföldtani szerepének tanulmányozására.

E lehetőséget megragadva kezdtem meg a térség karszthidrogeológiai vizsgálatát, kiemelt figyelmet fordítva a depressziós térségekre. Az Intézetben összegyűlt rendkívül értékes vízföldtani és földtani adatok alapján tisztázhatóvá vált a geológiai felépítés jelentősége, s e ténynek a vízügyi ágazat illetékeseivel való elfogadtatása. A földtani és vízföldtani adatok együttes elemzése alapján kirajzolódott, hogy a víztartó és vízrekesztő kőzettestek térbeli helyzete, egymással való kapcsolatuk, valamint a tektonikai szerkezetek – elsősorban a nagy horizontális elmozdulási vonalak – meghatározó szerepet játszanak a karsztvízáramlásban. A munkába a téma projektte alakulása következtében több hidrogeológus kolléga is bekapcsolódott, a MÁFI-n belül, s együtt dolgoztunk a VITUKI-ban dolgozó kollégákkal is. A vízföldtani szempontból egységesen viselkedő kőzettestek áttekintő és részletes térképeinek elkészítését a térképezési munkát végző kollégákkal való együttműködés segítette. Eredményeink szemléltetését, s elsősorban a szakmán kívüli felhasználókkal való jobb kommunikációt segítette a szinttérképek alapján készített háromdimenziós megjelenítés.

A téma kutatását a költségvetési támogatáson túl, megnyert pályázatok és külső megbízások tették lehetővé, melyek közül különösen jelentősnek tartom a Hévízi-tóval kapcsolatos – több esetben a VITUKI-val együttműködve végzett munkákat, melynek során egyértelművé váltak a tó utánpótlódási viszonyai.

A hegység karsztvízföldtani vizsgálatát a kiemelt térszíni helyzetű részek után a DNy-i, mélybezökkenet területen folytattam ahol ugyancsak hiányzott a nagymennyiségű – elsősorban a ích-kutatáshoz kapcsolódóan képződött adat célirányos kiértékelése. A vizsgálat e térségben is rávilágított a földtani felépítés jelentős karsztvíz- és szénhidrogénföldtani szerepére.

Kutatásaink eredményeit előadásokon, publikációkban tettük közzé, s kéziratos térképeink, összefoglalásaink a MÁFI, ma MFGI, Adattárában megtalálhatók.

Bár a karsztvízkészlet elsősorban a Dunántúli-középhegységben került kritikus helyzetbe, az ország egyéb területeinek karsztvíztároló összeleteit is kiemelt figyelem kíséri. A karsztos területekről a környezetvédelmi és a vízügyi tárcák és intézményeik megbízásából több, az egész országot, illetve részterületeket bemutató térképeket és összefoglalásokat készítettem, többek között a Víz Keretirányelv feladataihoz.

A DANREG (Danube Region Environmental Maps) című program célja a Pozsony és Budapest közötti Duna szakasz harminc kilométeres sávjának környezetföldtani értékelése volt, az érintett három ország (Ausztria, Szlovákia, Magyarország) közös munkájával. A hidrogeológiai térkép magyarországi részét és a magyarázó idevonatkozó fejezetét készítettem.

A kizáró feltételt jelentő karsztos képződmények bemutatásával közreműködtem a kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladéklerakó helyének kijelölését célzó kutatás kezdeti, az országos szűrést megvalósító szakaszában. A Bataapátiban folyó kutatásba 2001-ben kapcsolódtam be, kezdetben a vízföldtani munkák belső ellenőreként, majd 2003 nyarától a zárójelentési munkák egyik koordinátoraként és lektoraként. Dolgoztam a kutatás folytatását jelentő felszínalatti kutatásban, valamint a nagyaktivitású hulladéklerakó helyének kijelölésére indult kutatásban is.

A Déli-Bakony – Zala-medence regionális hidrogeológiai modell projektre - melynek vezetője voltam -a térség regionális vízkészlet gazdálkodási problémáinak megoldása céljából került sor a Nyugat-dunántúli Környezet-védelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség szakmai támogatásával. Finanszírozását az állami támogatás hiánya miatt a területen vízkontingenssel rendelkező vagy azt igénylő vállalkozások vállalták magukra konzorciumi szerződésben, vagy egyedi támogatóként. A 2009-ben befejeződött, számos közreműködő intézménnyel végzett, kutatás során a területen térinformatikai, földtani-műszaki adatbázist hoztunk létre, reambuláltuk és kiegészítettük a földtani ismereteket, a víz- és nyomásszintek alakulását részletesen nyomon követtük, kibővítettük a vízszintmegfigyelő hálózatot, távadós szondákat telepítettünk. Felmértük a karsztvízrendszer mennyiségi állapotát, a minőségi állapotát, és a Hévízi-tó utánpótlódási területén a potenciális szennyezőforrásokat. Ezek alapján kialakítottuk a térségről a vízföldtani koncepciót, Az elvégzett munkák alapján értékeltük a térség karsztvízháztartását, javaslatokat készítettünk az érvényben lévő jogszabályok és az EU Víz Keretirányelve alapján a térségi vízgazdálkodás számára, alapozva a korábbi munkák eredményeire is. A munka eredményeit a hatóság napi munkájában használja.

A Transenergy (Transboundary Geothermal Energy Resources of Slovenia, Austria, Hungary and Slovakia) EU-s projektben (2011-2013) a térség egészén és az egyes részterületeken a hidrogeológiai modellezés számára készülő földtani térmodellhez készítettem el a vízföldtani szempontból lényeges szintek kifejlődését és térbeli helyzetét bemutató térképeket.

2007. áprilisa óta vagyok nyugdíjban.